

Bokor Levente:

Magánszárszó

*Kedves Szász István Tas, Suhai Pál, Bartis-firtatók!
(Idézető levél)*

Tűnjék akár kérdőzésnek is – egy többfázisú szellemi emésztőrendszer makacosságának –, de számomra nem egy olyan inger gátolta a tárgyban folyó levélcsere felszívódását, amelyik a rajta rágódásra újra készítetett. A „hosszú forró nyár” már-már kiégette közelmúltbéli lelki tápjaimból a salakot, mikor a pusztá esetlegesség újabb falatokat tukmált rám. Az egyik ilyen alkalom volt, kedves Tasi, hogy találkoztam az erdélyi szász nemzet önfelszámolásáról írt tanulmányoddal a *Hitelben* (ez évi 6. és 7. szám), a másik eset Bartis emlékét forgatta meg bennem újra. S mert majdnem „minden összefügg mindennel”, szinte egy konferencia gomolyává állt össze fejemben. A Napút ébersége folytán betört tudatomba, hogy 75 éves a népi írók balatonszárszói konferenciája s onnan rámszabadult születésem korának palackba zárt üzenete. Úgy elhatalmasodott rajtam, hogy ha kórismeként kéne megneveznem, azt bökném ki:

„Magánszárszó”

Eddig sem kételkedtem historikusai erényeiben, most meg újabb elismerésekre ösztökél elemzői árnyaltságod. Bartis Ferivel pedig a világhálón futottam össze, ami olyan, személyes gyökereimbe sajdulást hagyott hátra, mint egy fogfájás. – Kezdem övele.

Marosvásárhelynek a *kiegyezés* után elnevesült irodalmi vendéglője a *Súrlott grádics*, ma már csak nevében él, és az interneten *szépirodalmi lapnak* titulálja magát. Annak egyik rovata, a *Bartis Kör* ápolja a mi Ferencünk hagyatékát.

A vendéglő nevére bukkanás egy korszak képeskönyvét kezdte föllapozni. Ugyanis az 1960–70-es években a Súrlott Grádics utolsó gazdájával, a *Katona családdal*, és a helyi nobilitás-számba menő *Ritzekkel* atyafiságba keveredtünk. Az ígéretes kapcsolat azonban a Kelet-Európára tört szabadság sodrában egy családi tragédia örvényébe merült az ezredforduló tájékán.

A Súrlott Grádics „irodalmi lap” viszont fenn őrzi ezt a Bartis-emblémát:

Utószó

Széttépvé és összetörten
Győzelmektől meggyötörten
Már magzatként bajba ölten
Vándor bölcsőtemetőkbén –
És mégis élünk

Fogaskerék futószalag
Egyik elme egy másik marad

Bölcsőnk, sírunk porrá szakad
Zokognak a kövek szavak –
És mégis élünk

Dobra vernek minden vágyat
Árverezés a vasárnap ,
Nászunkra is gyász hír támad
Üresek a gyermekágyak
És mégis élünk

Hogyha sírunk: kiröhögnek,
Hogyha kérünk: fel is kötnek,
Hogyha küzdünk: odalöknek
Történelmi kárörömmek –
És mégis élünk

Elvadult a dúlók lelke
Kórót terem tarló mezsgye
Pusztul a föld egyre-egyre
Hull a szikla tenyerünkbe
És mégis élünk

Magyar, szavad világ értse:
Anyanyelvünk létünk vére:
Anyánk szíve tetemére
Átok zúdult: vége, végre...-
És mégis élünk!

Bartis Ferenc

Bartis Ferenc ezt a költeményét 1956. november 1-jén, Halottak Napján szavalta el Kolozsváron, a Házsongárdi Temetőben Dsida Jenő, Brassai Sámuel és Kriza János sírjánál, s e verséért a Román Katonai Törvényszék a költőt hétévi nehéz börtönre ítélte. (...)

A „*hétévi nehéz börtön*” irodalmi panellé kezesedett adata a gyanútlanoknak egykönnyen el is „bagatellizálja” a történeteket. Ahogy írod: „A Bartis Feri története csupán egy kukucskáló ablakocska, mint egykor volt strandi kabinok deszkájából kipiszkált csomó nyomán keletkezett – kamaszokat boldogító – luk.” Valóban: a „kisebbségi sorban” – különösképp Romániában – soha nem élő magyarnak (s bárkinek) e tényközlés csak a „mindentudás” boldogító lukja. Akik titkos élvezettel hintáztatják nyelvükön Bartis „ügynök múltját” – kizárva a Romániában magyarnak születtség pirongató élményéből – soha nem fognak maguktól reflexeik hiúságára ébredni. Nem is valamilyen „főbűnbe” esnek, hanem legyinthejük, mert születetési fogyatékkukat gyakorolják, a *'vitium naturalis'*-t – természeti hibájukat.

Kár erre több szót vesztegetni.

Csakhogy van más egyéb. Miért ne kérdezhethetnénk meg, hogy ama 1956-nak a kultusza, amelyik az egész megalázott magyarságot kiegyenesítette néhány hétre, csak arra érdemes-e, hogy a visszagörbülés pantomimjává váljék? Aki kinéz az Országház ablakán, miért csak a trianoni letargiába esett országnagyok szoborcsoportján merenghet?; miért nem inkább '56 *örökfáklya*ja süt a szemébe?; miért árnyékban húzza meg magát a mártír Nagy Imre szobra, mint egy történelmi szeméremsertés?; Miért nem emlékeztet olyan határon túli magyarokra is, mint Bartis Ferenc volt, vagy az ugyancsak erdélyi Sass Kálmán lelkész, akinek pokoli anekdotába illő halálútjára 1956 vetett olyan árnyékot, hogy ma sem lelik egyetlen csontját.

Ki van velünk, ha mi is ellenünk?

2011-ben, gondolkodónak tetsző baráti körömben, feltűnt egy közgazdász, aki epésen kezdte hánytorgatni a magyar történelem sikertelen múltját, illúzióink kisszerűségét, s legfőképp Horthy Miklósnak, a világ legbárgyúbb bűnpártolójaként feltüntetett szerepét. „**A román politikusok nem voltak ennyire hülyék**” – billentyűzte levelében.

Fejbekólintott a testközeli példa, hogy a magyar- és szomszédos közelmúltról milyen óvodai féligazságok élnek tanult fejekben is; mennyire öngyilkos gesztusokba képes átcsapni a helyénvaló nemzeti önvizsgálat. Mert fájdalmas magyarázata még a Horthy-korszakbeli keresztény-barokknak is, hogy az alkotmányos „jólneveltség” defenzívájába szorult maradék ország rendjének újbóli belső legitimálására Mária Terézia alaki hagyatékát találták legalkalmasabbnak az állam – annak katasztrófáját túlélő – *rendi hagyományörzői*.

A nem létező nemzeti polgárság helyett, kik lehettek volna hitelesebbek a bolsevik kísérlet és az ANTANT büntető eljárása után? – Nem az újdonság dialektikája győzött, hanem a visszametszett történelem folytonossága.

„Nagy hiba volt” ez is a hibák közötti szabad választás korszakában. Csáberővel hatott a brit történelem Orániai Vilmosának restaurációs példája; a déli szomszédok királypártisága ugyanúgy. Politikai „vagy-vagy” elé lett állítva a periferizálódással hadakozó térség: *bolsevizmus, vagy antibolsevizmus?* A dilemmát meghaladó „modern”, regionális válaszként „csillant föl” kissé nyugatabbra, a *fasizmus és nemzeti szocializmus*.

Ekkoriban (2011-ben) még buzogva élt a Magyar Alkotók és Gondolkodók Társaságának honlapja magával a társasággal és vezetőjével, *Dobó Andorral*, a tengeren túl is elismert matematikussal együtt. Sürgős kutakodásba és „gyógyító” körmölésbe fogtam, mert szinte vérezni éreztem az ujjam hegyét. Kézközelembe eső anyagokból készítettem egy magyar-román történeti összehasonlítást. Csupán a szöges eltérésekre összpontosítottam az 1878-as berlini kongresszustól kezdve. Onnan, ahol Andrássy Gyula gróf elsőként szentesítette az osztrák-magyar monarchia külügyminiszteri aláírásával a független Románia elismerését.

Csodák csodája, hogy az időközben elektronikus hullámsír tetején lebegő kriptává hült honlap még elérhető „felvilágosító” írásommal együtt. ([A történelem, mint asztal, amely körül helyet foglalunk – Bokor Levente.](#)) A bevezetésébe időszerűségüket azóta sem vesztett kérdéseket szőttem, a főszöveg mottója pedig ez: „*Ki van velem, ha Én is ellenem?*”

„A föld nem tud futni...”

Aki kicsit is érintett Erdély sorsában, annak felrázó olvasmány a 800 éves erdélyi szász nemzet elenyészését leíró, *Hitel-béli* tanulmányod. Szó szerint: „egy nemzet süllýedt el”. Politikai tévedésből maga vágta föl az ereit.

A keserűség üledékét is tartósítottad a Magyar Királyságba befogadott szász politikai elem síron túl terjedő magyar-ellenességének fölmutatásával. A befogadó állammal való szembeszegülés, vagy a tőle való idegenszerű tartózkodás, az „illojalitás”, nem a 18-19. századi nacionalizmusok korában keletkezett, hanem kezdettől jellemezte a viszonyt. De a német-azonosság hivatalos elismerése 1732–91 és 1849–65 között érik be, amikor a szász Nagyszebent teszik meg a Habsburgok Erdély közigazgatási központjává.

Mintha vizes ruhában borzonganánk. Érezzük, hogy a „német faj”, Erdélybe „előretolt” őrszemei útján hideg fuvallatként értesült a magyarok viselt dolgairól. A szász történetírás rólunk elvalótlanított képe hat ma is: tényleges hibáink nem voltak elég nagyok, meg kellett őket toldani egy nemzeti *karakter-gyilkossággal* is. Így a „magasabbrendű” szász civilizáció *politikai zaklatójának* helyét foglalhatjuk el az „ártatlan” német tudatban. Ebből is érthető, ha évtizeddel ezelőtt a müncheni **Südost Institut** professzoraival és tanítványaival összefogó MAZSIHISZ közös tudományos kutatásaiban jutott arra, hogy a zsidók és németek voltak a honi rasszista üldözések fő elszenvedői. (Lásd ugyanitt a tudósításomat Albert Gábor vitairatáról: <https://magtarsasag.wordpress.com/2011/04/29/konyvajanlo-albert-gabor-kiert-szol-a-hidasi-harang-avagy-a-tortenelembe-vetett-ember-felelossege/>)

A föntebbi gondolatsor azonban csak egy „utóíz” példásan kiegyensúlyozott értekezésed nyomán. Nem keltenek szász-taszító hangulatot, pl. az ilyen leírások:

„Visszatérven az oktatási törvénykezés korabeli történetéhez, az 1907. évi XXVII. törvénycikk, az annyit vitatott lex Apponyi, további visszalépést jelentett. A törvény még több tárgy esetén és még korábbi évfolyamoknál írta elő a magyar nyelvű oktatást, illetve a magyar nyelv elsajátítását, és szankciókat helyezett kilátásba, ha nem tartják be. Megjegyezni fontos, hogy a szászokat a vallásoktatással kapcsolatos nyelvi javaslatok különösen irritálták. A szász egyház volt nemzeti létük legfőbb bástyája, s az anyakönyvezés állami közigazgatásba történő áthelyezése is fájdalmas pontnak bizonyult. Ami pedig a propagandát illeti, erről Cziráki így ír:

»[...] a Millennium környékén hangos – magyar hazafias, ill. nacionalista propaganda a magyar felsőbbrendűség hangsúlyozásával természetesen csökkentette a nemzetiségek lojalitását, merthogy ők nem érezték magukénak mindezt. [...] Az, hogy Magyarország 1918 után nem számíthatott szinte senki szimpátiájára, ennek a következménye, mint ahogy az is, hogy a nemzetiségek magyar elnyomásra való hivatkozása megértő fülekre talált. És mintha a Horthy-kormányzat nem tanult volna ebből, a békekonferenciára azt az Apponyi Albertet küldték delegációvezetőnek, aki mindennek az emblematikus alakja volt.«

Jól tudjuk azonban, hogy a magyar szereplésnek semmiféle szerepet nem szántak a béketárgyaláson. Az ítélet tőlük függetlenül és távollétükben született meg.”

Ami ezután következik azt csakis egy „parányi” aktuális elem kedvéért idézem.

„A millenniumhoz visszatérve, akkoriban mégis léteztek próbálkozások a megbékélésre is. Nem véletlen, hogy egy szepességi származású német, Meltzl Oszkár készített röpiratot, s ezt a következő szavakkal zárta:

»Ha a szászokat megnyugtatják, és szilárd biztosítékokat nyújtanak nekik arra nézve, hogy a nemzeti birtokállományukat nem veszélyeztetni, hanem minden megengedett és jogos eszközzel védeni akarják, a magyar államnak nem lesznek náluknál hívebb és megbízhatóbb polgárai, akik szívesebben adják majd vérüket Magyarorszáért.«”

„Tedd jóra munkássá e nemzetet”

Valamikor szólásszámba ment a „gazdag szász városok” frázisa. Az autonómiát élvező, viszonylag zárt *Szászföldet* (Terra Saxonum) – megkockáztatva a mai fogalmat – nemzetgazdasági egységnek is nevezhetjük a környezetétől elütő fejlettebb iparával, kereskedelmével, oktatási rendszerével, jogállományával, egyszóval polgárságával. Ezért az idézett röpiratban az aktuális „parányt” számomra a „**nemzeti birtokállomány**” képviseli, bevett mai szavunkkal, a **nemzetgazdaság**. Ennek sértetlensége a szászok számára – a röpirat tanúsítja – megérdemelte még az élet-áldozatot is. Bizonyára abban vélték megtestesülni a nemzet *fizikai létét*, és valós szabadságának kézzel fogható biztosítékát.

E bekezdésnél, kedves Tasi, megálltam, és többször visszatértem hozzá. Azon tűnődtem, vajon a mai magyarok nem tudják azt, amit a régi szászok? – Azt, hogy a „nemzeti birtokállomány” egy szellem megtestesülése, amit mindegyik nemzet népének testével is véd. Bármennyit változzon Széchenyi ama szentenciájának tényleges tartalma, hogy „ipar nélkül a nemzet félkarú óriás”, sutba nem kerülhetett. A reformkori Kölcsey szájára meg szinte oda szegeződött két, egymást vonzó fogalom: „szabadság és tulajdon”. Gondolatköreik összevonása „a kiművelt emberfők sokasága” által ma így hangozhatna: „*iparkodás nélkül a nemzet félkarú óriás; tulajdon nélkül a nemzet futóhomok.*”

S mi történt velünk? – eltűnt a nemzeti birtokállomány, ami egy nemzedék kicserélésével hovatovább természetessé lett. Helyette, a „felnöttek” Capitaly társasjátékaként, az „Autógyártó nagyhatalom vagyunk”-ot játsszuk.

De hozzánk képest az erdélyi szász nemzet megsemmisült, mi nem! – Nyugtalanító siker.

A regionális szerepében feszengő népcsoport sokkal inkább akart német lenni, mint magyarországi szász, és az is lett. A német nemzet tudat létrejötte katalizálta és képviselte régióinkban a 19. század második felében hatalomra szert tevő *liberalizmust*, különösképpen a poroszok győzelme (1866. Königrätz) és Ausztria „nagynémet” vezető szerepének elvesztése után. „Osztrák nemzet nem létezik, csak német”, csóválták fejüket még a bécsi liberálisok is. A szász nemzet olyan viszonyban állt a konzervatív dualista monarchiával – s főként a Magyar Királysággal –, mint a főnökén fanyalgó beosztott. A monarchia bukása után viszont a Román Királyságtól azt remélte, hogy abban „méltó beosztásba kerül”. Eséllyel számított rá, hiszen a román királyok a Habsburgokkal versengő Hohenzollern-házból kerültek ki.

Végül is, csalódott-e a Romániából kiszivattyúzott szászság? – Átmenetileg, lehet. De végeredményként a történelemben kacszázó „ész csele” célba juttatta a lényegét. Az erdélyi szászok a fogyatkozó németiségnek lettek az egyik tartalék-hada, s lehet, hogy valamelyikük e pillanatban a Magyar Királyság jogutódjáról ír kritikát a német sajtóban. Napjaink egyik „szász állomásfőnöke” – Johannis Klaus román államelnök – pedig kezében tartani véli a helyi történelmi események indítótárcsáját.

Visszapillantva, akként is értékelhetjük az erdélyi szász nemzet „eltűnését”, hogy nem eltűnt, hanem „transzformálódott”. Mindössze annyi történt, hogy a Terra Saxonum lárvájaként bebábozódott germán kultúra pillangóvá alakulása után Németországba repülhetett.

S belőlünk vajon, mi lesz? Létezik-e az a nemzet, melyhez intelemként is szólt Vörösmarty 1844-ben írt Hymnusának fohásza? – Kölcsey Parainesisének gondolatfonalát Vörösmarty ekként sodorja tovább:

Isten segíts! népeknek istene!
Tedd jóra munkássá e nemzetet,
Hogy amihez fog óriás keze,
Végére hajtson minden kezdetet.

Add, hogy mit emberész és kéz kivíthat,
Ne várja mástól mint szerencsedíjat.
(...)
Isten segíts! szabadság istene!
Add, hogy megértsük e nagy szózatot,
Adj csüggedetlen szívet is vele,
Hogy túrni tudjuk, mint szent közjogot:
Tiszteljük azt a törvény érc szavában (...)

Álljunk meg kissé és bölcselkedjünk az „igazságról”
(Elnézést kérek a didaktikus kitérőért)

„Szabadság”, „közjog”, „törvény” – csupa olyan szó, amelyik az „igazság” holdudvarába tartozik.

Néhány éve beszélgettem egy tudományos fokozatú szakemberrel a tudomány elsődleges céljáról. Mint régi vágású tanonc, azt véltem, hogy „a tudomány legfőbb hivatása az igazság kutatása”. Ez meglepően hangzott. Még meglepőbb volt, hogy a „társadalomtudomány” szót is használtam, mert másikkunk szerint a tudomány tárgya csakis a természet lehet. („Mi az igazság?” – kérdezte Pilátus is.)

Newton zsenije jut eszembe, valahányszor „nehézségekbe” ütközöm. Nem tudom, végiggondolta-e, hogy a világtörvénynek milyen általánosan kiterjedt szabálya, amit leír a gravitációval, a 'nehézkedéssel', a 'ponderábilítással'.

Ha valaminek a kiküszöbölhetetlen lényegéről beszélünk, nekem a „ponderábilítás” ötlük föl, mint az összes *lényeg* tolvajkulcsa. Vélve, hogy ami mérhető súlyként nehezedik ránk, az „ponderábilis”, avagy Arisztotelészhez nyúlva vissza: „szubsztanciális”. Valahai tanárom, Simon Endre szerint: „*a szubsztancia minden változás alanya és a tulajdonságok hordozója*”; ahogy mondani szokás, „**maga a dolog**” – szerintem –, még akkor is „maga a dolog”, ha egy súlyos téveszme álruhájába öltözik, mert a célját ugyan elveszítheti, de a súlyát nem, a dolog.

Nemcsak a Newton fejére eső alma „ponderábilis”, hanem ami nem hagy nyugtot nekünk, mert lelkünket nyomja, avagy éppen fölemeli (!). Mindazon dolgok a szubsztancia – a *lényeg* – itt- és jelenlétére utalnak, melyeknek súlya, vagy felhajtóereje van. Az *erő* a *dolgok* ismertető jegye; az *erő* magának a *dolognak az attribútuma*. – Az „erőszak” a gyengeség mimikrije.

Összegezve: A *szubsztancia*, a *dolog* (ez utóbbi József Attila kézírataiban minden mást elhomályosít) mindenben az *alany* szerepét viszi, sőt az összes, járulékos süllyedt alany (speciēs) is egy – az összesét átfogó „legelső” – szubsztancia az Alanya (*genus*). Összettségét semmi sem írhatja le egyszerűbben és pontosabban, mint a *megszemélyesítés*, ami persze így sem viszonyul pontosabban a *valóság alanyához*, mint körhöz az őt legjobban megközelítő négyyszögek sokasága. Ahogy a szólás szerint „kutyából nem lesz szalonna”, úgy nem lesz a *négyyszögből* sem soha *kör*, a *hasonlóságból* *azonosság*, azaz, az *utódból* a *saját elődje*. Az

igazságnak is csak azért nem tudunk sohasem a „végére járni”, mert az Igazság az emberi mozgástér ura, ahogy magukra hagyott testeknek a Gravitáció. Próbálna csak valaki a „végére járni”! – A *gravitáció* a testekben nehézkedik, az *igazság* pedig az emberi dolgokban. De amíg egyetlen fizikus sem kísérli meg a gravitáció megmérhetetlenségét bizonyítani, addig számos jogi fondorlat igyekszik az emberi dolgokban kifejeződő igazságot zavaró tényezőnek nyilvánítani.

Az igazság hazai trónfosztása

Kedves Tasi, elévülhetetlen a fáradozásod értéke, amivel a Hitel 'ponderábilítását' növelted. Épp ezért most Suhai Pali viszolygását idézem föl segítségül ahhoz, hogy a folyóirat önmagában is nyomós szöveggörnyezetéből egy, a fajsúlyával külön kiváló dolgozatra hívjam föl a figyelmet. Fajsúlyát a Bartis Ferencééhez hasonló sorsok lelkiismereti mérlegének elkészítésében tapasztalhatjuk.

Emlékeztetőül jegyzem meg: Pali, témazárónak szánt levelében joggal érezhette, hogy korunk stílárís hamiskodásának „úrfelmutatása” lehet e levélváltás „slusszpoénja”. Én csak bőséges hónap után kezdtem kételkedni témánk befejezettségében, amikor nekem újra „ugyanazt a labdát adta föl” egy, a Hitelben olvasott írás. Arra következtettem, hogy „kispályás” levélváltásunk lapjai nem is kispályások, hanem egy átláthatatlan „nagy pályáról” sodródtak ide.

Sorba véve a lépéseket: Pali záró levelében, „korunk stílusának” bírálataképp beavatott minket egy felzaklató levélváltásába. Ebben a levélíró „bölc” tanácsokkal látta el, azt példázandó, hogy nem kell túl komolyan venni a dolgokat. Így írja le:

„(....) De hogy lásd, valójában miről beszél, Szerző enyhe rosszallásomra (Babits-idézetemre: »Áradj belénk hát, óh örök / igazság és szent szeretet!«) – eme idézetemre a következő válasszal élt: »legközelebbi mesterem, Babits írja és kolosszális, amit mond: ‘A szellem világában minden és az ellenkezője is bebizonyítható’.« Babitscsal hadakozik Babits ellenében – s nem veszi észre. (Sem a maga értékelméleti relativizmusa hitványságát.) Nem is folytatom, e kedélyes párbeszéd húzása talán ennyiből is kitetszik. Viszonyainkra és korunkra vall, hogy ilyen értekezői »ismeretelmélettel« és »ars poeticával« sikereket lehet elérni.”

Kiemelem azt, ami „korunkra vall”: **„Babits ellenében Babitscsal hadakozik – s nem veszi észre. (Sem a maga értékelméleti relativizmusa hitványságát.)”** S minő párhuzamokat mutat föl a Hitel folyóirat 2017/12. számában Dr. Zétényi Zsoltnak az úgynevezett „igazságtételi törvény” pályafutásáról készített visszapillantása!

<http://www.hitelfolyoirat.hu/sites/default/files/pdf/03-zetenyi.pdf>

„Néhány őszinte szó az igazságtételről”

– ez az értekezés címe. „A történelmi tények megismeréséhez joga van az utánunk jövő nemzedéknek, s nemcsak joga, hanem nagy szüksége is van az élet tanítómesterének segítségére”

– írja a bevezetőben. Továbbá ezt:

„Huszonhat éve, 1991. november 4-én fogadta el, szavazta meg Magyarország országgyűlése a kommunizmus kísértetétől megszabadult Kelet-Közép-Európa első ún. »igazságtételi« törvényét. Ezen (...) elnevezést a kommunista önkényuralom által vagy annak érdekében elkövetett súlyos bűncselekmények üldözését nyomatékosító büntető törvényre értették annak idején – s azóta is –, ide sorolva a 2011-ben meghozott törvényt is, népies, közkeletű nevén: a lex Biszcut. Ezek a törvények arra szolgáltak (volna), hogy a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás hatóságai felderítsék, megnevezzék és méltó büntetéssel sújtsák a magyar nép, a magyarországi társadalom tagjainak életét és szabadságát súlyosan sértő, a maguk idején is bűncselekménynek minősülő kriminális cselekmények tetteseit és részeseit.”

A tény az, hogy a törvényjavaslatot az Alkotmánybíróság 11/1992. határozatával elutasította. A hosszas indoklás abszurd lényegének megragadását a folyóirat 47. oldalán olvashatjuk, itt saját kiemeléseimmel:

„Az AB-határozat nem volt alkotmányos számos okból (...) A határozat egyik sokak által vitatott kulcsmondata:

»**Jogállamot nem lehet a jogállam ellenében megvalósítani.** A mindig részleges és szubjektív igazságosságnál a tárgyi és formális elvekre támaszkodó jogbiztonság előbbre való.« »**Az igazságosság és az erkölcsi indokoltság lehet ugyan motívuma a büntetendőségnek, a büntetés-érdemlőségnek, de a büntethetőség jogalapjának alkotmányosnak kell lennie.**«

Ezen idézetből kiderül, hogy az **igazságosság és az erkölcsi indokoltság kívül esik az alkotmányosság fogalomrendszerén**, hiszen a jogalap alkotmányossága ezen értékekkel szemben nyer megemlést. »A büntetőjog értékvédő ugyan, de szabadságlevélként az erkölcsi értékek védelme körében nem lehet az erkölcsi tisztogatás eszköze.« Sajátos, hogy a büntetőjog értékvédő szerepe hogyan kapcsolható össze az erkölcsi tisztogatás fogalmával. »Ha tehát az **elévülés** beállt, az elkövetőnek alanyi joga keletkezik arra, hogy ne lehessen megbüntetni.« Így lehet bűncselekmény által alanyi jogot szerezni? Természetesen nem lehet, ezt a jogot a büntetőjog nem ismeri. Szerintünk azonban az elvont jogállam semmiképpen nem a legfőbb cél, különösen nem egy történelmileg nehéz társadalmi és jogalkotási folyamatban. **Az igazságosság azonban alapértéke a jogállamnak.** A cél: adjunk elégtételt a nemzetnek, a közösségnek és az embernek, állítsuk helyre a megsértett erkölcsi világrendet, tárgyunk talán megengedi ezt a fennkölséget.”

Az **elévülés** kulcsszó, mert az igazságtételi törvény azoknak az életellenes bűnöknek elévülhetetlenségére apellált, amelyeknek minősítését a nemzetközi gyakorlat erősíti meg. Egy később keletkezett magyar tanulmány írja önkritikusan:

„(...) a jogállamiság a Magyar Alkotmánybíróság felfogásában relatív, annyiban amennyiben alapvetően a pozitív joghoz kötődik, tehát nincsenek attól független, afölött álló – a német Radbruch által a második világháború után megfogalmazott – értékek, amelyekre hivatkozott

például a Német Szövetségi Alkotmánybíróság a berlini falnál 1989-ig érvényben volt tűzparancs folytán megölt határsértők ügyében, amikor a volt NDK politikai vezetőjének felelősségét 1996. október 4-én megállapította.” (Elek Balázs: Az igazság és a jogerő összefüggései)

A történelmi tények megismerése az „írástudóknak” nemcsak joga, hanem kötelessége. Fontos történelmi felismerésekkel lát el mindenkit a szerző cizellált fogalmazása. Kibontakozik belőle a magyar állapotokat uraló jog- és valóság szemlélet. Ama kevés nemzet közé tartozunk, amelyiknek alkotmánybírósága írásban rögzítette az elévülhetetlen, „halálos bűnök” kategóriájának eltörlését, és az *igazságosságnak* esetleges körülménnyé való leminősítését. Ebből még az is megérthető, hogy miért marginalizálódik 1956 jelentősége, s benne az a tény, hogy a forradalom megtorlása valójában egy állami szintre emelt terrorizmus gyilkosságsorozata, melynek áldozatait a „rendszerelváltó” igazságszolgáltatás erkölcsileg cserbenhagyta, avagy még egyszer átgázolt rajta, mint részeg sofőr az áldozatán.

Az *igazságosság fogalmának eljelentéktelenítése* mellett semmivel sem törpül el az a morális veszteség a nemzet számára, amit történelmünk „szocialista korszakának” meg nem történtté tévése, illetve minden vívmányától, emberi pozitívításától való megfosztása jelent. A valóság viszont az, hogy az emberiség egyetlen történelmi kisiklását, tévedését sem élné túl, ha közben nem úsznának szemben az árral az élet értelmét megtartó erők. – Jaj, mindazoknak, akik nem a vívmányaikat, hanem a veszteségeiket védik!

A ritka alkalom, amikor a költészet és a jogtudomány egy húron pendül

A költő nem tehet mást, mint hogy az „aktuális végtelennek” – az aktualitás rövidsége alatt megélhető élet eszményének – a kinyilatkoztatását juttassa szóhoz, miután logosz-ként hallgatta korának tenger-zúgását.

A véges életből végletes fogalmazás kellett, hogy következzen. Verse 1991-ből, az *Igazság várható partra vetődésének* évéből való:

Profán

Csak aludnék
mint aki futtában
a szívét ejtette ki.

A költők érzésbankárok
és én tönkrement bankár vagyok.

Aki önbírálatára siralomházában
évtizedeket élt
az mind közelébb engedte magához
az Ítélet Napját
és a végrehajtó erőt.

Nem vagyok egyetlen
aki átesett halálán
mert jól tudta nem a költészet győz.

De legtöbbet a nyertes veszíthet
mert semmi oka a harcra
övé már csak a gyáva kegyelemdöfés.

Rettentő nyúge a holtnak
hogy újra lelkesednie kell
és másra tápázkodni mint amiért megholt.
S dalolni hogy „meghalt a cselszövő”
aki réműletre öntestében bujkál
és úgy lopószik át léte minden percén
mintha vasúti átjáró lenne
ahol az örökké rossz fénySOROMPÓ
örökké pirosat mutat

amikor sem e pillanatban
de örökké sem jön a vonat.

A csejt csupa csavarásból szövök
és hiábák pestise a cselszövő nyakán.
Orvos legyen ki megállítja
a soha-megérkezés vonatát!

Ám az igazságon most és mindörökké
csak röhögni illik
mint a világ kitárt sliccén.

Zétényi Zsolt epilógusa

„Nincs az az igazságszolgáltatás, amely teljes elégtételt volna képes nyújtani a megtiportaknak, ám szégyene a törvényhozásnak és igazságszolgáltatásnak, ha azt meg idejében és hatékonyan meg sem kísérli, ha arra sem képes, hogy elviselhetővé tegye az igazságtalanságokat. Most is felteszem a kérdést, mint 1991. november 4-én, az árulás napján este, az igazságtételi törvény végszavazása előtt az ország házában: »Mi lenne akkor, ha a 301-es és a 298-as és más parcellák és névtelen temető és névtelen sírok néma lakói feltámadnának, ha a legéppuskázottak, azok az anyák, akik gyermekükkel vonultak fel 1956 ígéretes és egyben vészterhes napjaiban, békésen demokráciát követelve, és itt maradtak vérbe fagyva, lemészárolva, mit mondanának? Ez az a demokrácia, amiért harcoltak? Amiért életüket adták? Elfogadnák-e, hogy képtelenek vagyunk a bűnösök megnevezésére és a bűnök megmértetésére.« Aki elfelejti a múltat, arra ítéltetik, hogy újra

átélje azt – mondták a régiek. Nem tehetünk mást, mint hittel és jó cselekedetekkel törekszünk arra, hogy a történelem ura irgalmas legyen hozzánk.”

Epilógus után

Az alkotmánybíróság által a társadalomra szabadított szellem beláthatatlan következményeinek egyikéhez tartozott, hogy pl. a Magyarok Világszövetsége a Magyar Írók Szövetségét és Cs0óri Sándort (világszövetségi elnökségének megszűnte után) '56 egyik, „a kommunistákkal kollaboráló” elárulójaként pellengérezte. A megtaposó kampánynak semmilyen észérv nem tudott véget vetni, mígnem 2007 Karácsonyán nyílt levélben fordultam a Világszövetséghez, sokakkal megosztva azt. Ebből a memorandum-féleségből idézek – magam számára is – a Rendre emlékeztető szándékkal:

„A Magyarok Világszövetsége megfélekedett magáról. – Így fejezhető ki udvariasan, ha valaki botránnyosan viselkedik.

A Magyarok Világszövetsége elhagyta szövetségi küldetését és a hideg polgárháború egyik toborzó irodája lett. Mindenkinél hangosabban szeretné hirdetni a „dicsőséges 1956-os forradalom és szabadságharc” dicsőségét.

Kétségtelen, hogy 1956-ban történt velünk valami rendkívüli, de mi történt? – A halálra ítélteteket nem ugyanarra a halálra ítélte a történelem, mert azt tapasztaljuk, hogy a túlélők homlokegyenest ellenkező célokért akartak meghalni.

A halottak kisajátíthatók, de az élők nem. Az élők most folytatják a szabadságharcba belefojtott polgárháborút; a végig nem gondolt gondolat fogcsikorgatását. A Magyarok Világszövetsége szolgáltatja az egyik csikorítást e fogzenéhez.

Nem tudhatni, kik előtt vágnak tekintélyt szerezni a Magyarház gazdái. Hisz' hasonló szívóssággal üldözik az egyik nemzeti kulturális tömörülést, a Magyar Írószövetséget – és benne jelesül Csoóri Sándort –, mint a Wiesenthal Központ a háborús bűnösöket.

— Mindennek megvan a maga módja és ideje, de azé soha nem jöhet el, hogy oly engesztelhetetlenül szívjuk magunkat az igazságra, mint Drakula a vérre. Eszményeitől megfosztott népünk további szellemi fosztogatása az igazságot csak távolítja.

Árva nép a magyar, ezt bizonyítja a Világszövetség is. A fejtelenségben ő az egyik nyakazó. Nincs árvább a magyar népnél, mert elvesztette fejét egészen az önfeledésig. A magáról megfélekedző népnek pedig nincsen nemzete, csak botránnyai. S ha nincs nemzete, akkor alkotmánya sincs, s ha nincs alkotmánya, akkor csak „jogállama” van, amelyben száraz dióként zörög az igazság. Összetöppedt benne a közkultúra, ami az alkotmányt élővé, és a nemzetet a politika alanyává teheti.

De íme, szabad a pálya! Lehet még csatát és országot veszteni. Így lehettünk Európa Libanonja is már az előtt, hogy Libanon az egymás útját keresztező népek jelképévé nőtt volna. Van még néhány négyzetkilométerünk.”

S mert itt – légy rá szerény! – óriási dolgok történtek

Ki viszi át ’ötvenhatot a túlsó partra?

minimalista ballada a Bartis Ferencek emlékére

Tele van a világ világokkal
olcsó led-izzókkal világít
de egyetlen ingyen-fény az Egész:
kolduló barátok Sarkcsillaga.

Megtanultam a szótárt
kívülről tudom
csak bévül nem tudok kerülni.
Ha meg oda vet a sorsom egyszer
alulról szaglok minden jelentést.

„És mégis élünk!”

Tegyen
ez a vers
vélem,
amit
akar

2018. szept. 04.